

Rezumatul tezei de doctorat

Principiul retroactivității legii penale sau contravenționale mai favorabile

Problematica acestei lucrări a impus împărțirea tezei în trei părți interdependente, și anume o primă parte care identifică originea și fundamentul care au stat la baza ansamblului aspectelor pe care le prezintă instituția juridică a neretroactivității legii, o a doua parte care privește strict tehnica retroactivității legii penale sau contravenționale mai favorabile începând cu problematica aplicării legii penale și contravenționale în timp și abordând totodată și problemele ce se ivesc în cazul stabilirii caracterului mai favorabil al unei legii penale sau contravenționale raportându-ne la cazuri concrete din practica instanțelor europene dar și naționale, iar în ultima parte a III-a părăsim sensul terminologic al retroactivității și ne raportăm strict la fundamentul și garanțiile neretroactivității legii penale, punând accent mai ales pe consecințele pe care le presupune aplicarea acestui principiu ale cărui valențe la nivel european îi conferă caracterul impunător pe care îl are și astăzi. Aceste trei părți primesc denumirea de “părți” și se despletesc fiecare în mai multe capitole, secțiuni și subsecțiuni.

Punctul de plecare al tezei îl constituie ideea că înainte de a putea vorbi despre retroactivitatea legii penale sau contravenționale, trebuie cercetat fundamentul acestui principiu, modul în care acesta a fost receptat de alte sisteme de drept iar apoi trebuie determinate toate regulile care trebuie respectate pentru ca principiul retroactivității legii penale sau contravenționale mai favorabile să aibă o finalitate practică și să stabilească o compatibilitate între o lege și o situație de fapt dată.

Cu toate că problema succesiunii legislative nu este una actuală ci mai degrabă veche, de-a lungul timpului a făcut obiectul cercetării specialiștilor în

drept, însă cu toate acestea problema nu este nici azi lămurită pe deplin. Fără îndoială că situația retroactivității unei legi diferă în dreptul penal față de dreptul civil însă ce ne surprinde este modul diferit prin care statele au receptat aceste principii în sistemele lor de drept.

Prima parte a tezei surprinde cele mai importante aspecte ale instituției neretroactivității legii, fapt ce a determinat o abordare istorică și filosofică ca și punct de plecare în cercetarea rezervată retroactivității legi penale. Astfel, analiza istorică făcută neretroactivității juridice a condus la identificarea originii și premiselor acesteia, precum și modul cum aceasta a fost receptată în alte sisteme de drept.

În ceea ce privește abordarea din punct de vedere filosofic a neretroactivității legii am arătat că au existat mai multe tentative de definire a conținutului neretroactivității legii atât de către doctrină cât și de jurisprudență. În drept neretroactivitatea legii presupune înainte de toate că aceasta nu trebuie să conducă situațiile ale căror efecte se derulează sub imperiul legislației vechi. Deasemenea legea nouă nu își găsește aplicare asupra situațiilor juridice ale căror efecte au fost în totalitate consumate sub imperiul normei precedente¹.

Într-o secțiune separată ce privește definirea conceptului de retroactivitate sunt clarificate sensurile acestei instituții juridice, prin expunerea consecințelor pe care le presupune timpul din perspectiva retroactivității precum și prezentarea dificultăților pe care le presupune noțiunea de lege retroactivă. Cu acest prilej se arată etimologia cuvântului “retroactivitate” și se prezintă, succint, forma lingvistică ce a stat la baza acestei noțiuni.

La o analiză atentă a acestei noțiuni de lege retroactivă se observă faptul că acest lucru se datorează în primul rând ambiguității termenului de retroactivitate și

¹ Olivier Debat, *La retroactivite et le droit fiscal*, Ed. Defrenois, Paris, 2006, pag.125.

mai apoi a celui de lege. Această apreciere este o consecință a faptului că retroactivitatea evocă inconștient o idee care e imposibilă în drept: de a opera în trecut, de-a lungul timpului, mai mult ca o simplă retrospectivă ea semnifică acțiunea asupra trecutului. Subliniem astfel trăsătura caracteristică a retroactivității, faptul că solicită un efect în trecut, efectul retroactiv pe care Merlin îl descrie ca ”fiind produsul unei cauze ce acționează asupra trecutului”.

Astfel timpul poate fi considerat un element esențial în garantarea unei stabilități a raporturilor juridice ceea ce determină ca retroactivitatea să fie considerată un concept exclusiv juridic, sustras ireversibilității timpului deși, ca act juridic, orice lege este supusă abscisei timpului². În procesul de conturare a problemicii aplicării legii în timp doctrina dar și practica juridică a arătat că această problemă a dat naștere la numeroase controverse privind opțiunea între retroactivitatea sau neretroactivitatea unei legi, în acest sens s-au conturat mai multe teorii printre care cele mai cunoscute și controversate în același timp au fost: teoria drepturilor câștigate și teoria situațiilor juridice susținută de P.Roubier.

În ceea ce privește teoria drepturilor câștigate aceasta a primit numeroase critici, critici care s-au raportat la faptul că ea nu este aplicabilă în afara domeniului dreptului privat, respectiv nu este aplicabilă domeniului dreptului penal și deasemenea ea nu este compatibilă cu analiza retroactivității în raport cu drepturile nepatrimoniale. Adepții acestei teorii au considerat spre exemplu că efectul imediat al legii noi reprezintă un caz de retroactivitate³. Toate acestea par a

2 Gh.Dănișor, *Filosofia drepturilor omului*, Ed.Universul juridic, București, 2011, pag.71-72., I.Dogaru-coordonator, *Ideea curgerii timpului și consecințele ei juridice*, Ed.All Beck, București, 2002, pag.70.

3 D.C.Dănișor, *Drept constitutional și instituții politice, Teoria generală*, Ed. C.H.Beck, București, 2007, pag.575.

se datora faptului că drepturile câștigate sunt prea subiective, respectiv sunt greu de definit.

Ulterior acest criteriu a fost înlocuit de doctrină cu criteriul situațiilor juridice fundamentată de Paul Roubier care arăta că ar fi necesară o diferențiere între drepturile subiective și situații juridice și între norme juridice și situații juridice. În timp ce drepturile subiective sunt prerogative apropiate subiecților și de care ei pot dispune ca de veritabile bunuri, pe lângă ele există situații obiective ce se nasc la baza unei reguli juridice; normele juridice în schimb corespund unei reguli generale și abstracte ce guvernează relațiile juridice în societate iar situațiile juridice corespund unor situații individuale și concrete în care se pot găsi persoanele unele față de altele în baza normelor juridice⁴.

În ceea ce privește jurisprudența din România aceasta pare să nu opteze doar pentru o teorie ci mai degrabă pentru amândouă în funcție de specificul fiecărei situații. În schimb putem afirma că noul cod civil optează în favoarea teoriei situațiilor juridice, afirmând în art.6 alin.1 că, „*Legea civilă este aplicabilă cât timp este în vigoare. Ea nu are putere retroactivă*”.

Astfel prevederile art. 6 din Noul Cod civil, ce reglementează aplicarea în timp a legii civile, guvernată de principiul general *tempus regit actum* consacră ca și expresie a principiului securității juridice principiul neretroactivității legii civile noiasupra actelor, faptelor și situațiilor juridice încheiate, săvârșite sau produse ori, după caz, născute înainte de intrarea în vigoare a legii noi și totodată și principiul aplicării imediate a legii civile noituror actelor și faptelor încheiate sau, după caz, produse ori săvârșite după intrarea sa în vigoare, precum și situațiilor juridice născute după această din urmă dată.

4 D.C.Danisor, Drept constituțional și instituții politice, Teoria generală, Ed. C.H.Beck, Bucuresti, 2007, pag 575.

Potrivit doctrinei mai recente s-a considerat că justificarea neretroactivității era definită în funcție de concepția dominantă și anume o concepție individualistă și o concepție care pune la baza conflictului de legi interesul general. Potrivit concepției individualiste aceasta are la bază o protecție a subiecților de drept împotriva legii, cu alte cuvinte subiecții de drept nu pot fi obligați să urmeze reglementări viitoare. Concepția pare să fi fost adoptată și de sistemul nostru de drept atunci când prin Constituția din 1991 a fost constituționalizat principiul neretroactivității legii⁵. Această constituționalizare a reprezentat o consecință a unei etape de tranziție respectiv trecerea de la o societate comunistă la o societate capitalistă caracterizată printr-o viziune realistă ce oferă legii un caracter funcțional și utilitar.

În ceea ce privește cea de-a doua concepție fundamentată pe interesul general are la bază un interes ca legea să nu devină inefficientă, concepție care pare să fie cea dominantă în prezent iar acest lucru presupune că neretroactivitatea nu mai are caracter absolut iar siguranța persoanelor este devansată de interesul general care prevalează.

Odată stabilit fundamentul acestei instituții, am trecut la analiza acesteia exhaustivă din perspectiva evoluției societății contemporane. În continuare am arătat că momentul culminant pentru principiul retroactivității legii penale sau contravenționale mai favorabile l-a reprezentat ridicarea acestui principiu la nivel constituțional. Regula în ceea ce privește legile penale este că nu retroactivează, această neretroactivitate a legilor penale fiind singura constituționalizată având în vedere caracterul represiv extrem al acestui tip de lege. Tot ca regulă generală iar

5 I. Dogaru-coordonator, *Ideea curgerii timpului și consecințele ei juridice*, Ed. All Beck, București, 2002, pag. 69.

acest principiu a devenit în dreptul românesc unul constituțional, legea penală mai favorabilă retroactivează.

Legea de revizuire a Constituției nr.429/2003, aprobată prin referendumul național din 2003 a extins principiul retroactivității obligatorii impunându-l și pentru legile contravenționale mai favorabile. Această extindere este conformă cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului care interpretează noțiunea de „materie penală” într-o manieră extensivă utilizând un criteriu material, cuprinzând în această sferă toate normele ce dispun o sancțiune care are în același timp caracter preventiv, disuasiv și represiv.

Având în vedere caracterul constituțional distinct al principiului retroactivității legii penale sau contravenționale mai favorabile, legiuitorul nu poate să refuze să dea efect retroactiv legilor penale mai favorabile sau să interzică aplicarea retroactivă a unei astfel de legi.

Analizând situația principiului neretroactivității legii în ierarhia normativă din sistemele europene sau de inspirație europeană se poate observa că nu beneficiază de o reglementare unitară ci mai degrabă regula din fiecare sistem de drept este diferită, după cum este vorba de legi penale sau de legi civile. Regula cel mai des întâlnită în statele europene o reprezintă interzicerea constituțională a retroactivității legilor penale, în timp ce neretroactivitatea legilor civile rămâne un principiu de valoare legislativă.

Însă nici aplicarea Convenției Europene a Drepturilor Omului nu a schimbat modul situării principiului în ierarhia normativă decât în materie penală pentru sistemele care nu l-au constituționalizat, dar recunosc Convenției o valoare supralegislativă, căci art. 7 din Convenție interzice doar legile penale retroactive, nu și pe cele civile⁶.

⁶Jean Pradel, Geert Costens, Droit penal européenne, Ed. Dalloz, Paris, 2009, pag.250.

Totodată trebuia realizată și o distincție clară a legilor care intră în sfera de aplicare a principiului retroactivității legi penale sau contravenționale mai favorabile. Respectiv am arătat că această retroactivitate privește numai normele de drept penal substanțial nu și normele procesual penale. Toate legile de procedură se aplica numai la actele ce se vor produce sub imperiul lor și ca atare nu se poate vorbi de retroactivitatea legilor de procedură penală⁷.

Un capitol important este cel care clarifică problema inaplicabilității principiului asupra legilor procesual penale. Astfel principiul retroactivității obligatorii privește însă doar legea penală nu și legea procesual penală care este doar de imediată aplicare, de aceea pentru respectarea acestui principiu legea penală trebuie clar distinsă de legea procesual penală. Cu alte cuvinte în timp ce legea penală este cea care stabilește infracțiunile și pedepsele legea procesual penală este cea care determină modalitățile de identificare și de tragere la răspundere penală a celor ce săvârșesc fapte penale.

În procesul penal sub aspect procedural este aplicabil numai principiul imediatei aplicări a legii de procedură, fapt ce presupune că aceasta se aplica tuturor actelor efectuate în activitatea procesuală în perioada de timp în care este în vigoare, indiferent de data săvârșirii infracțiunii pentru care se formulează acuzația penală și de data începerii procesului penal. Așadar în materia legilor de procedură este aplicabil principiul *tempus regit actum* neavând aplicabilitate principiul *mitior lex*.

Partea a II-a a acestei lucrări este dedicată problematicii principiului retroactivității legii penale sau contravenționale mai favorabile abordând mai întâi de toate principiile aplicării în timp a legii penale și a legii contravenționale, iar apoi vom încerca o sistematizare a problemelor ce se ivesc în cursul aplicării

⁷ Jean Larguier, *Droit penal general*, 18-ed, Ed. Dalloz-2001, pag.277.

acestor legi în timp și totodată vom arata modalitățile de determinare a caracterului mai favorabil al unei legi penale sau contravenționale prin raportare la cazuri concrete din jurisprudența noastră dar mai ales a instanțelor europene.

Nu în ultimul rând am arătat care sunt tendințele la nivelul instanțelor europene și deasemenea în ce măsură este receptată această practică de instanțele naționale în ceea ce privește problematica procedurii contravenționale precum și măsura în care este respectata garanția prezumției de nevinovăție atunci când se analizează caracterul contravențional al unei fapte.

Situația juridică a contravențiilor în dreptul român este în prezent incertă raportată la cerințele privind asigurarea garanțiilor convenționale ale art. 6 din CEDO și a celor constituționale cuprinse în art. 24, din perspectiva calificării acestora ca fapte de natură administrativă. Unul dintre aspectele dreptului la apărare care este încălcat cu ocazia constatării săvârșirii unei contravenții privește prezumția de nevinovăție.

Prezumția de nevinovăție este considerată un principiu constituțional distinct dar și un drept fundamental, însă această prezumție are caracter relativ, și nu absolut, permițând proba contrară, dar o condiționează de asigurarea unor garanții speciale pentru cel suspectat sau acuzat de săvârșirea unei infracțiuni.

Într-o altă ordine de idei s-a remarcat în doctrină, că deși în jurisprudența CEDO contravenția era considerată o faptă de natură penală, în sistemul nostru nu a fost preluată această concepție întrucât se făcea referire la un drept procesual civil aplicabil dreptului contravențional, cu toate că mai indicat ar fi fost considerăm noi, dreptul procesual penal aflat în concordanță cu exigențele europene. În prezent problema completării dispozițiilor ordonanței ce reglementează contravenția este lămurită dacă nu la nivelul practicii care este mai mult minoritară decât majoritară, cel puțin la nivelul prevederilor legale în materie se constată o întărire a caracterului autonom al acestei procedurii contravenționale

având în vedere dispozițiile art.47 din OG nr.2/2001 care au fost modificate prin legea nr.76/2012 și au următorul conținut „dispozițiile prezentei ordonanțe se completează cu dispozițiile Codului penal și ale Codului de procedură civilă, după caz”.

Practic legea nr.76/2012 a adus numeroase dispoziții de noutate absolută în materia contravențiilor, nu doar pe cea arătată mai sus, tot această lege a lămurit și o altă problemă mai veche respectiv calificarea domeniului contravențional, astfel în prezent actele de procedură contravențională cât și natura juridică a procesului verbal de contravenție sunt considerate ca nefăcând parte din aria dreptului administrativ, fapt ce reiese și din cuprinsul alin.2 al art.32 din OG nr.2/2001 ce oferă instanțelor judecătorești plenitudine de competență în materie contravențională, contrar opiniei existente până la intervenția acestei legi. Opinia potrivit căreia procesul verbal de contravenție reprezenta un act administrativ a apărut ulterior adoptării Decretului nr.184/1954 prin care s-a operat o dezincriminare a contravențiilor pe considerente politice și această rațiune se baza pe faptul că procesul verbal este întocmit de organe din sfera administrației publice⁸. După abrogarea Decretului nr.184/1954 prin legea nr.32/1968 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor a apărut și inițiativa introducerii unui Cod al contravențiilor pe modelul sistemelor din fostele state socialiste în sensul acesta s-a elaborat chiar și un anteproiect⁹.

⁸ Ursuța Mircea, Noul regim contravențional în contextul intrării în vigoare a noului cod de procedură civilă și a legii nr.76/2012 pentru punerea în aplicare a legii nr.134/2010 privind codul de procedură civilă, Revista Dreptul nr.3/2013, pag.170-171.

⁹ Anteproiectul a fost elaborat de specialiști din cadrul Institutului de cercetări juridice al Academiei Române.

Noua definiție elimină prevederea expresă din Legea nr. 32/1968, potrivit căreia contravenția trebuia să prezinte un pericol social mai redus decât infracțiunea. Argumentul ar consta în aceea că, în timp, s-a dovedit că pericolul social mai redus al faptei constituie un criteriu insuficient pentru definirea și delimitarea celor 3 fapte ilicite (infracțiuni, contravenții și abateri disciplinare), motiv pentru legiuitorul a renunțat la aceasta. În practică, s-a constatat că unele fapte ilicite, calificate de legiuitor ca fiind contravenții, sunt sancționate mai aspru decât unele infracțiuni.

La o analiză atentă a domeniului contravențional s-a putut observa că în doctrină nu a existat o preocupare pentru definirea contravenției, aceasta a fost de regulă analizată ca un tip de activitate neconvenabilă socialmente, deoarece vatamă sau periclitează drepturile și interesele societății sau ale unor persoane particulare. Valențele pe care le-a căpătat ulterior acest concept al contravenției a determinat anumite tendințe generale propagate de instanțele naționale cu privire la stabilirea naturii juridice a contravențiilor, în legătură cu care putem afirma că se aseamănă foarte mult cu cea a infracțiunilor. Mulți juristi au încercat să definescă contravenția întotdeauna prin raportare la caracteristicile infracțiunii, apropierea aceasta dintre contravenție și infracțiune datorându-se originii lor comune. ”În reglementarea sa actuală legiuitorul nu definește contravenția prin compararea pericolului său social cu cel al infracțiunii, cum o făcea în cuprinsul Legii nr.32/1968 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor, ci numai prin trei elemente, respectiv: latura obiectivă, prevederea faptei într-un act normativ, și săvârșirea acesteia cu vinovăție.¹⁰⁷⁷

10 M.A.Hotca, Regimul juridic al contravențiilor, Comentarii și explicații, Ediția 4, Ed.C.H.Beck, București, 2009, pag.15.

Prin prisma acestor argumente putem afirma că la nivelul sistemului de drept român distincția dintre aceste două categorii se face, plecându-se de la gravitatea pe care fapta o prezintă pentru anumite valori sociale, ceea ce face ca pericolul social să rămână o constantă a răspunderii juridice, atât în plan penal, cât și în plan contravențional¹¹. Spre deosebire de codul penal în vigoare, inițiatorii noului Cod penal renunță la noțiunile de « pericol social » și « grad de pericol social » din definiția legală a infracțiunii¹², aspect care corespunde unui stat liberal și democratic.

De aceea de lege ferenda considerăm că se impune elaborarea unui Cod Contravențional care să cuprindă atât o parte generală și specială cât și o parte de procedură contravențională care să reglementeze unitar și să fie în concordanță cu exigențele garanțiilor convenționale ale art. 6 și a celor constituționale cuprinse în art. 24.

O discuție aparte o generează cazurile în care trebuie stabilit când o lege penală sau contravențională este mai favorabilă, și anume trebuie determinate anumite criterii în raport de care trebuie analizat în ce măsură o lege poate fi mai favorabilă pentru acuzat decât o altă lege. În acest caz pe fondul unor reale controverse determinate de practica instanțelor s-a ajuns la necesitate stabilirii unor criterii clare de interpretare a caracterului unei legi de a fi mai favorabilă sau mai defavorabilă pentru persoana acuzată.

11 Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, Vol. 2, ed. 4, Ed. All Beck, București, 2005, p. 329-345.

12 Art. 15 din noul CP stipulează că infracțiunea este fapta prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o, reprezentând singurul temei al răspunderii penale.

În partea a III-a a acestei lucrări pe fondul unui amplu cadru legislativ, dezvoltat în legătură cu protecția drepturilor și libertăților individuale, ca finalitate a unei aplicări corecte a legii penale sau dimpotrivă a posibilității unei legi de retroactivitate atunci când este mai favorabilă. În acest context se va avea în vedere principiul legalității incriminării și principiul interpretării stricte a legii penale ca și principiul corolare ale principiului neretroactivității legii penale și de asemenea se va avea în vedere rolul securității juridice ca și finalitate de dorit a neretroactivității legii penale.

Alături de principiul legalității incriminării era consacrat de regulă și principiul neretroactivității legii penale, alături de alte garanții ale libertății individuale cum ar fi prezumția de nevinovăție, dreptul la apărare, dreptul de a se adresa unei instanțe superioare, regula non bis in idem¹³. Astfel conceput și formulat, principiul legalității a fost destinat să servească drept o garanție a libertății persoanei împotriva arbitrarului în activitatea aparatului judiciar, ca și împotriva unei legi care ar incrimina o faptă care, în momentul în care a fost săvârșită, nu era prevăzută de lege ca infracțiune, acțiunea autorității statale neputându-se desfășura decât în cazurile și în limitele prevăzute de legea penală.

Inițial acest principiul al legalității a fost considerat pe plan procesual că era completat de o serie de libertăți individuale consacrate de Codurile de procedură penală de la 1864 și 1936. Într-o opinie se susținea că principiul legalității și cel al neretroactivității legii penale se deduc din caracterul de ordine publică al normelor de procedură penală și că ar impune respectarea dispozițiilor legale față de instanțe iar alții susțineau că ambele principii sunt derivate din principiul oficialității și obligativității organelor penale de a valorifica acțiunea penală potrivit legii.

¹³ Dragoș Bărcănescu, *Conținutul infracțiunii și principiul legalității*, Ed. All Beck, București, 2005, pag. 117.

Principiul se opune deci ca o persoană, care a săvârșit o faptă ce nu era prevăzută ca infracțiune, să fie surprinsă prin apariția unei legi care ar incrimina acea faptă și care s-ar aplica retroactiv. De aceea s-a propus ca regulile *nullum crimen și nulla poena sine lege* să fie formulate ca *nullum crimen (nulla poena) sine lege praevia* sau *sine lege poenali anteriori*, ceea ce înseamnă că infracțiunea și pedeapsa trebuie să fie prevăzute de lege în momentul săvârșirii faptei, deci printr-o lege anterioară acesteia întrucât legea trebuie să avertizeze înainte de a pedepsi (*lex moneat prius quam feriat*).

Însă pentru ca aceste reguli să funcționeze ca adevărate garanții ale libertății persoanei, ea ar trebui să fie însoțite de altele. Astfel, nu este de ajuns ca pedeapsa să fie prevăzută de lege, ci este necesar de asemenea, ca aceasta să fie aplicată numai în urma unei judecăți (*regula nulla poena sine iudicio*), iar judecata să se desfășoare potrivit legii (*nullum iudicium sine lege*).

Astfel devine necesar ca interpretarea normelor juridice să se facă strict în scopul în care au fost edictate, pentru ca protecția drepturilor omului prin mijloace juridice să treacă din sfera discuțiilor teoretice în practica autorităților publice, în special cea a instanțelor pentru a nu se ajunge în situația paradoxală ca unei persoane care a săvârșit o contravenție să îi fie aplicat un regim sancționator mai sever decât dacă ar fi săvârșit o infracțiune.

Curtea europeană a legat indisolubil principiul legalității infracțiunilor și pedepselor și principiul interpretării stricte a legii penale având în vedere că ele rezultă din interpretarea dispozițiilor art.7 din convenție afirmând în una din cauzele aflate pe rolul acesteia că "refuză aplicarea interpretării analogice in malam partem fiindcă a fost practicat în statele totalitare". Instanța europeană a reafirmat că deși jurisdicțiile interne sunt mai bine plasate decât ea însăși pentru a interpreta și a aplica dreptul național, principiul legalității delictelor și pedepselor conținut în art.7 al Convenției europene, interzice ca dreptul penal să

fie interpretat în mod extensiv în detrimentul acuzatului, de exemplu prin analogie și mai mult practica constantă a CEDO a demonstrat că legalitatea incriminării impune redactarea clară și precisă a normelor penale.

Principiul legalității incriminărilor și pedepselor, astfel cum este enunțat de către Convenția europeană a drepturilor omului, are o valoare supraconstituțională, reprezentând o importantă garanție față de posibilele încălcări ale drepturilor fundamentale ale cetățeanului prin reglementările cuprinse în legislațiile naționale. În lămurirea acestui principiu, practica jurisdicțională a Curții Europene a Drepturilor Omului a adus o serie de precizări, dintre care reținem caracterul de *ultima ratio* intervenției penale și necesitatea legii scrise (*lex scripta*), certe, a unei legislații stabile, care să permită cunoașterea ei de către cetățeni, și redactarea ei de o manieră clară, pentru ca orice cetățean să poată prevedea consecințele încălcării sale (*lex praevia*).

Între neretroactivitatea legii penale și interpretarea legii penale restrictivă există o legătură foarte strânsă având în vedere faptul că interpretarea reprezintă practic o etapă obligatorie a procesului de aplicare a legii, corelată și cu finalitatea practică a oricărei interpretări și anume stabilirea compatibilității dintre o lege și o situație de fapt dată¹⁴.

În procesul de conturare al principiului legalității infracțiunilor și pedepselor s-a subliniat faptul că nici o incriminare și nici o pedeapsă nu pot “exista” fără să fi fost prevăzute de un text ce emană de la puterile publice și care are caracter preventiv pentru cetățeni, în legătură cu ce ar trebui să facă sau să nu facă riscând să se expună unei sancțiuni penale.¹⁵

14 I. Dogaru, G. Dănișor, D.C. Dănișor, Teoria generală a dreptului, Ed. C. Beck, București, 2006, pag. 379.

15 Bernard Bouloc, Droit penal general et procedure penal, ed. 15, 2004, pag. 41.

Libertatea cetățenilor ar fi grav amenințată, dacă puterile publice ar putea să-i urmărească pentru fapte care nu ar fi fost incriminate de către un text preexistent adus la cunoștința lor. Există astfel o regulă juridică fundamentală ce tinde să împiedice orice arestare sau urmărire abuzivă iar în mod corelativ un principiu. Sub acest dublu titlul principiul legalității a apărut deosebit de important fiind înscris în numeroase constituții și în anumite declarații ale drepturilor omului și cetățeanului.

În reglementarea din noul cod penal ce va intra în vigoare la 1 februarie 2014 principiul legalității incriminării și pedepselor este reglementat în două texte distincte (art.1 și art.2) și ca element de noutate principiul a fost completat cu regula anteriorității normei penale în raport cu fapta concretă și cu pedeapsa sau măsura de siguranță sau măsura educativă care ar urma să se aplice pentru fapta comisă¹⁶.

Cercetarea fundamentului și al finalităților securității juridice nu putea lipsi din cadrul unei analize neretroactivității legii penale ca și în cazul analizei legalității în ceea ce privește incriminarea, toate aceste concepte fiind legate indisolubil de ideea unui stat de drept. Însă ceea ce prevalează în privința securității juridice este de fapt calitatea activității de legiferare care este dependentă de o anumită calitate a legii, în sensul de previzibilitate și accesibilitate. Aspect care se datorează în mare măsură receptării de către jurisprudența Curții Constituționale a principiilor și raționamentelor invocate frecvent de instanțele europene.

În ceea ce privește noutățile legislative aduse de Noul Cod penal care va intra în vigoare la 1 februarie 2014, unele dintre acestea privesc o parte din regulile

16 Duvac Constantin, Studiu comparativ introductiv asupra noului cod penal român și codului penal român de la 1969, Revista Dreptul nr.5/2013, pag.165.

de aplicare a legii penale în timp și au fost determinate de o serie de neajunsuri existente în vechea reglementare evidențiate de practica judiciară dar și de doctrină cu privire la lipsa de corență a legii penale. Astfel la baza elaborării noului cod penal au fost vizate două direcții prima privește valorificarea tradiției legislației penale române iar cea de-a doua privește valorificarea anumitor referințe din sistemele de drept penal european.

În acest cadru este necesară realizarea conformității legilor penale cu dreptul comunitar și armonizarea principiilor care fundamentează această materie cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții Europene de Justiție.